

Universitatea modernă și moștenirea culturală

Discursul prof. univ. Gheorghe Postică

la ceremonia de decernare a titlului onorific doctor honoris causa la

Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău

2 octombrie 2014

*Stimate Domnule Rector Nicolae Chicuș,
Onorat Senat,
Doamnelor și Domnilor,*

Pentru un cadru universitar consacrat, conferirea titlului de doctor honoris causa reprezintă cea mai înaltă și mai onorabilă distincție. Pentru mine, decizia Senatului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” de a-mi decerna acest titlu valoros reprezintă un act de o deosebită semnificație, dat

fiind că, pe această cale, după multe peregrinări în sistemul științifico-educational și de stat al Republicii Moldova, sunt readus în mediul la care am ținut și țin foarte mult, în mediul în care am activat ani de zile cu multă dăruire și dragoste, pentru afirmarea celei mai prestigioase instituții universitare cu profil pedagogic din țară, în scopul realizării celei mai nobile activități – de formare a pedagogilor.

În acest context, aș vrea să-mi exprim gratitudinea față de Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, să aduc calde mulțumiri domnului rector Nicolae Chicuș și Senatului pentru titlul onorific pe care mi l-ați acordat. Exprim cele mai frumoase sentimente pentru Facultatea de Istorie și Geografie și Consiliul Facultății. În mod particular, aduc sincere mulțumiri decanului Facultății, dr. Sergiu Musteață, și profesorilor de la Facultate, de care mă leagă o colaborare științifico-pedagogică prodigioasă îndelungată, indiferent de distanțele care ne-au despărțit pe parcursul anilor.

Sunt profund onorat să fiu acceptat în cohorta celor mai prestigioase personalități din constelația Universității Pedagogice „Ion Creangă”, care în același timp sunt parte din șirul celor mai prestigioase personalități ale neamului românesc, și anume: Eugeniu Coșeriu, Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Ioan Caproșu și alți oameni deosebiți.

Sunt onorat să fiu acceptat în comunitatea academică a Universității unde au învățat mii de pedagogi, care cu o grijă deosebită au activat și activează la for-

marea viitorului Republicii Moldova. Sunt onorat să fac parte din Universitatea unde a învățat Grigore Vieru, dar și profesorul meu drag, cel care a contribuit decisiv la formarea mea profesională, regretatul arheolog Ion Hîncu, primul doctor în arheologie dintre moldoveni în perioada sovietică, fondatorul concepției autohtone a originii românilor din mult pătimitul spațiu pruto-nistean, savantul care, în condițiile dure ale regimului totalitar sovietic, a îndrăznit să susțină alte idei decât cele oficiale, fapt pentru care a trebuit să plătească foarte scump, cu prețul carierei științifice și al sănătății proprii.

Totodată, sunt onorat să fiu parte din Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” și prin faptul că de această instituție deosebită mă leagă o activitate tumultoasă și foarte frumoasă din perioada renașterii naționale. Am fost împreună în cele mai grele, dar și cele mai fericite clipe ale neamului nostru, împreună ne-am adus obolul la promovarea idealurilor naționale, împreună am modificat sistemul educațional de la Universitate, contribuind în același timp și la formarea unui nou sistem educațional național. Este semnificativ că această tradiție extraordinară a fost perpetuată de Universitatea „Ion Creangă” pe parcursul ultimelor două decenii, faptul fiind demonstrat de o dezvoltare continuă a instituției și de adaptarea acesteia la rigorile modernității.

Constat că Universitatea „Ion Creangă” a depășit cu mult profilul strict pedagogic, devenind o instituție modernă, cu un potențial științific foarte serios, fapt care-i permite să concureze cu importante centre de cercetare din țară și de peste hotare. În acest sens, aș vrea să elogiez școala de cercetare istorică și școala de cercetare arheologică de la Universitatea „Ion Creangă”, care în ultimele două decenii s-au remarcat prin prestanță, originalitate și recunoaștere internațională. Îmbinarea activă a procesului științific cu cel educațional reprezintă o caracteristică notabilă a Universității Pedagogice „Ion Creangă”, fapt care mă face, încă o dată, să mă mândresc cu această instituție, cu profesorii și studenții ei.

O importantă latură a activității Universității „Ion Creangă” din ultimele două decenii ține de implicarea directă a acesteia în cele mai mari proiecte naționale de cercetare arheologică, în primul rând – în cercetările arheologice de la Orheiul Vechi și Mănăstirea Căpriană, aceste șantiere științifice fiind pentru studenți, dar și pentru profesori și cercetători o școală a vieții, o școală de neuitat, o școală cu impact pentru toată viața.

O caracteristică foarte importantă a Universității „Ion Creangă” constă în faptul că instituția în sine reprezintă totodată și un important focar de cultură, un focar de menținere și promovare a moștenirii culturale. Procesul cultural este impregnat în corpul fiecărei facultăți, acestea fiind centre culturale de o deosebită semnificație pentru procesul cultural general al țării noastre.

Evident, cultura într-o universitate modernă, ca și în societățile contemporane, trebuie să ocupe un loc special, dat fiind că are misiunea menținerii constructului social general. În acest context, aș dori să abordez, în continuare, unele aspecte ce țin de domeniul culturii și al patrimoniului cultural, care de la o perioadă încoace au devenit pentru mine preocupări prioritare.

Făcând o incursiune în trecutul istoric, descoperim că elementul definitoriu al societății umane din toate timpurile a fost și rămâne a fi cultura. Apărută prin cultură, societatea umană a existat și se menține de milenii grație acestei activități umane. Cultura reprezintă esența dezvoltării sociale. În afara culturii, societatea umană și omul ca specie socială nu pot fi concepute. Cultura este temelia dezvoltării sociale, dar este în același timp și rezultatul acestei dezvoltări. Or, între dezvoltarea socială și actul cultural există o legătură interactivă. În societățile profund tradiționale, precum și în societățile civilizate bine așezate, legătura dintre cultură și dezvoltare a fost și este conștientizată și susținută, acest fapt conducând la o creștere durabilă a societăților și comunităților respective. În același timp, în societățile bulversate din varii cauze, rolul culturii, de cele mai multe ori, nu este conștientizat, aceasta fiind neglijată și lăsată undeva pe plan secund, fiind tratată ca ceva ne semnificativ, neimportant, ceva pur distractiv, ceva care nu aduce valoare adăugată. Asemenea societăți, după cum arată experiența istorică, sunt sortite dispariției, faptul fiind determinat de pierderea liantului care se numește cultura și care are misiunea de a cimenta și a consolida grupurile umane.

În acest context, societățile bazate pe fundamente culturale au capacitatea de a se autoconștientiza și a se manifesta drept structuri novatoare, în stare să edifice construcții sociale echilibrate, cu economii trainice și moduri de viață asigurate.

Cultura și patrimoniul cultural reprezintă condiția spirituală a dezvoltării, condiția creșterii economice și a coeziunii sociale. În afara unui cadru cultural bine axat, în lumea contemporană creșterea social-economică veritabilă nu are șanse de izbândă. Astfel, o economie puternică nu poate fi edificată decât printr-o cultură economică trainică, iar o agricultură dezvoltată nu poate fi realizată decât printr-o cultură avansată a agriculturii, iar cele două luate la un loc nu se pot produce fără un suport cultural general sustenabil. În acest context, cultura apare drept materialul care produce durabilitate, elementul care poate asigura viitorul omenirii și poate oferi noi căi și posibilități de dezvoltare.

Fenomenele sociale, de orice natură ar fi – politice, economice sau existențiale, au drept punct de plecare *cultura*, aceasta din urmă fiind condiția *sine qua non* a tot ce ține de social și, implicit, a tot ce ține de ființa și existența umană.

Într-o lume globalizată, fără o cultură conștientizată și asumată, societatea modernă și cea a viitorului nu pot fi edificate. În acest context, se remarcă rolul culturii politice, aceasta exprimând măsura maturității elitelor și a societății în ansamblu, de a înțelege și de a aborda în mod corect, dar și în timp util problemele fundamentale ale omului. Or, o cultură conștientizată este în stare să producă efecte sustenabile de lungă durată pentru societate în ansamblu, dar și pentru fiecare individ în parte. Procesul conștientizării rolului procesului cultural în societățile moderne, într-o măsură mare, se află în legătură proporțională cu capacitatea guvernărilor și a elitelor politice de a înțelege și a estima semnificația practică a culturii.

În societatea contemporană, obiectivul fundamental al bunei guvernări constă în activitatea pentru statornicirea unei societăți *sănătoase, sigure, tolerante și creative*. În acest context, modelul de dezvoltare aplicat urmează să promoveze prezentul, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi, garantând în același timp accesul populației la cultură și patrimoniul moștenit. Astfel, cultura, creativitatea și patrimoniul moștenit se înscriu în șirul necesităților naturale ale omului, în afara cărora el nu poate exista.

Cultura, din acest unghi de vedere, nu este doar un consumator de resurse, cum uneori se pretinde. Cultura este un factor important al dezvoltării sociale, un instrument prin intermediul căruia pot fi rezolvate cele mai diverse probleme, inclusiv de ordin social-economic. În acest sens, cultura apare ca un factor de dezvoltare comunitară, modernizare și sustenabilitate, de identitate, coeziune și integrare, fiind totodată și exponentul calității vieții umane.

Experiența Republicii Moldova în elaborarea și implementarea politicilor culturale din ultimii douăzeci de ani a fost influențată de abordarea identitară a culturii. Majoritatea absolută a documentelor de politici din perioada respectivă, după cum era și firesc, plasau problema identității culturale în centrul politicii de

stat în domeniul culturii. O astfel de situație se datora crizei de identitate național-culturală a cetățenilor statului independent Republica Moldova, discuțiilor de durată asupra originii poporului, națiunii, limbii etc. Aceste dezbateri necesare, dar, de multe ori, cu un substrat politic pronunțat, deseori au redus problemele complexe ale culturii la identitatea național-culturală a cetățenilor Republicii Moldova, lăsând în umbră altele, nu mai puțin importante, discutate pe larg pe plan european și mondial.

La anumite etape, elitele politice din Republica Moldova practic au abandonat cultura, lăsând-o să „plutească” de sine stătător, amintindu-și de ea doar periodic, pentru a o utiliza în scopuri politice, fără a se strădui să rezolve problemele de sistem din domeniu și să relanseze cultura printre prioritățile de politici publice.

În ultimii cinci ani atitudinea față de domeniul culturii în Republica Moldova se schimbă simțitor. Cu participarea nemijlocită a subsemnatului, s-a reușit pentru prima dată elaborarea și promovarea unei strategii de dezvoltare a culturii Republicii Moldova — „Cultura 2020”, care își propune să aducă procesul cultural la locul predestinat de natură și Dumnezeu, în rândul preocupărilor prioritare de politici publice ale statului și societății.

Obiectivul general al Strategiei culturii constă în „asigurarea unui mediu cultural durabil în Republica Moldova prin crearea unui sistem modern de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural, promovarea creativității artistice contemporane și a industriilor culturale, a diversității culturale și dialogului, modernizarea instituțiilor de cultură și a managementului cultural, instituirea sistemului transparent și participativ de administrare și monitorizare a procesului cultural”.

Astfel, pentru prima dată, în prim-plan este adusă activitatea de „asigurare a unui mediu cultural durabil”, care are menirea de a consolida capacitățile statului pentru statornicirea societății sănătoase, sigure, tolerante și creative.

O societate sănătoasă fizic și spiritual poate fi asigurată pornind de la promovarea culturii sănătății și a culturii spiritului.

În același timp, succesul statornicirii societății sigure nu poate fi atins fără promovarea culturii siguranței publice.

Societatea tolerantă poate fi edificată doar prin instrumente culturale și educaționale.

Totodată, edificarea societății creative nu poate începe decât de la cultura creativității individului și a societății în ansamblu.

Astfel, cultura se impune drept element fundamental al constructului social modern. Fără o cultură bine așezată și promovată consecvent, lumea contemporană nu poate asigura o funcționare socială adecvată.

Cultura, în calitatea sa de fenomen social, se schimbă în timp, se dezvoltă mereu, de la om la om, de la colectiv la colectiv, de la generație la generație. Astfel, cultura contemporană a oricărei colectivități reprezintă acte evoluat, schimbate și modernizate, aduse la normele, viziunile, nevoile sau necesitățile individuale sau de grup. Totodată, o cultură modernă nu poate fi concepută fără o moștenire culturală adecvată. Cultura modernă are la bază patrimoniul cultural moștenit, care servește drept fundament al construcțiilor culturale corespunzătoare. Patrimoniul cultural reprezintă elementul cheie de la care pornește constructul cultural contemporan, indiferent de tipul și caracterul acestuia.

În accepția general recunoscută și aprobată de UNESCO, patrimoniul cultural reprezintă un ansamblu de resurse culturale moștenite, care sunt o reflectare și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor umane în continuă evoluție.

Patrimoniul cultural nu are culoare politică sau de partid. El nu dezbină oamenii. Din contra, îi unește, indiferent de etnie sau religie. Politica de patrimoniu cultural este o politică a unității sociale, o politică a lumii civilizate, o politică a viitorului uman.

Patrimoniul cultural constituie una dintre sursele cele mai importante ale cunoașterii trecutului uman, are valențe identitare, poate deveni unul dintre factorii importanți ai dezvoltării durabile și ai coeziunii sociale.

În acest context, patrimoniului cultural îi revine misiunea de a menține constructul cultural general, de a genera originalitatea culturii în funcție de specificul național, religios etc.

Prof. univ., Dr. hab. Gheorghe Postică și Dr. Douglas Commer la Orheiul Vechi

Patrimoniul cultural național al Republicii Moldova, la fel ca și în alte țări, cuprinde patru categorii distincte de bază: patrimoniul arheologic, patrimoniul cultural construit, patrimoniul mobil și patrimoniul imaterial. La acestea se atașează și categoria monumentelor de for public, care în timp se încadrează în categoria de monumente istorice.

Pe plan mondial, toate componentele patrimoniului sunt percepute ca un tot întreg. Orice acțiune asupra uneia dintre componentele patrimoniului conduce la influențe asupra altor componente din ariile geografice corespunzătoare, indiferent de faptul dacă acestea țin de patrimoniul natural sau cultural, de patrimoniul material sau imaterial sau de patrimoniul mobil sau imobil.

Pe plan național, în ultimii ani, se impune pregnant problema conservării și protejării patrimoniului cultural în calitate de condiție obligatorie pentru valorificarea lui culturală și economică în interesul societății. Promovarea activă a moștenirii culturale conduce spre o societate axată pe repere valorice autentice izvorâte din mediul apropiat sufletului. Succesul acestor acțiuni se află în legătură cu asigurarea unui suport legislativ și normativ corespunzător rigorilor UNESCO și ale Consiliului European, a unor capacități instituționale și umane regulamentare, precum și a unei administrări eficiente a domeniului.

În acest context, în ultimii cinci ani, în Republica Moldova, inclusiv prin Strategia națională „Cultura 2020”, este promovată consecvent o politică de a asigura un cadru legislativ adecvat pentru conservarea, protejarea și punerea în valoare a

patrimoniului cultural și formarea unui sistem eficient de protejare a patrimoniului cultural.

În perioada 2010-2013 au fost elaborate patru legi organice privind conservarea, protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural, inclusiv a patrimoniului arheologic, patrimoniului mobil, patrimoniului imaterial și monumentelor de for public. Este pentru prima dată când Republica Moldova are legi specializate pentru categorii distincte de patrimoniu cultural.

În anul 2014 au fost elaborate încă trei proiecte de legi, inclusiv cu privire la monumentele istorice, cu privire la mormintele și operele comemorative de război, precum și o lege privind modificarea Codului penal și a Codului contravențional la compartimentul patrimoniu cultural. Ca urmare a aprobării de către Parlament a acestor legi, Republica Moldova va dispune de un Cod al patrimoniului cultural, compus din 6 legi organice.

Nu ne rămâne decât să asigurăm implementarea sistematică a acestor legi și să aducem la nivelul standardelor europene sistemul de protejare și valorificare a patrimoniului național, fără de care cultura noastră și Republica Moldova nu pot atinge viitorul dorit.

Vreau să menționez că profesorii și studenții Universității Pedagogice „Ion Creangă”, în special de la Facultatea de Istorie și Geografie, participă activ la diverse proiecte ce țin de protejarea, promovarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național.

Doamnelor și Domnilor!

Astăzi, când Republica Moldova duce o lipsă acută de specialiști în domeniul conservării și restaurării patrimoniului cultural de toate categoriile și al managementului patrimoniului cultural, implicarea Universității Pedagogice „Ion Creangă” în proiecte de formare profesională, inclusiv prin studii de licență și masterat, va reprezenta o contribuție esențială la soluționarea problemelor privind patrimoniul cultural național și la promovarea noilor politici culturale în conformitate cu cerințele europene și ale UNESCO. Aceasta este calea pentru următoarele etape. Sunt sigur că vom face acest lucru împreună și vom reuși.

La final, doresc, încă o dată, să aduc mulțumiri Senatului Universității Pedagogice „Ion Creangă” și tuturor acelor care s-au îngrijit de susținerea modestelor mele contribuții prin acordarea titlului de doctor honoris causa.

Dedic această apreciere înaltă celui care a determinat destinul meu profesional – absolventului Universității Pedagogice „Ion Creangă”, promoția 1955, regretatului arheolog dr. Ion Hîncu.

Vă mulțumesc pentru atenție.